एकाइ १४ · शैक्षिक भ्रमण

अध्ययन टिपोट

BLE मा कस्तो प्रश्न सोधिन्छ

- **CDC को तालिका एकाइ होइन, सिप जाँच्छ:** शब्दभण्डार ६ · वर्णविन्यास ३ · भाषिक संरचना ७ · पठन बोध ७ · बुँदा टिपोट र सारांश लेखन ४ · निर्देशित रचना ३ · व्यावहारिक लेखन ३ · भाव विस्तार/व्याख्या ३ · पाठगत बोध ९ · निबन्ध लेखन ५
- **शब्दार्थ (२):** मौलिक तीन, आगन्तुक एक
  - प्रस्थान
  - सहिष्णुता
  - कुतूहल
  - बुर्जा
- **शुद्ध शब्द (१):** पञ्चम वर्ण
  - निकुञ्ज
  - सम्बन्ध
  - सञ्चालन
  - कण्ठ
- **वाक्य सम्पादन (२):** चन्द्रविन्दु, शिरबिन्दु पनि: संरक्षण, संस्कार
- **शब्दवर्ग (२):** चार रेखाङ्कित शब्द
  - तीन नाम, सर्वनाम, विशेषण, क्रियापदबाट
  - एक अव्ययबाट
- **काल/पक्ष, भाव/अर्थ (२):** धातु र सङ्केतबाट चार खाली ठाउँ
- **वाक्य परिवर्तन (३):**
  - लिङ्ग, वचन, पुरुष, आदरबाट एक
  - वाच्य वा वाक्यबाट एक
  - करण/अकरण वा प्रेरणार्थबाट एक
- **बुँदा टिपोट, सारांश (४):** चार बुँदा, एक तिहाइमा सारांश
- **निर्देशित रचना (३):** दैनिकीमा
  - ठाउँ, मिति, समय
  - घटनाको क्रम
  - ‘म’ को शैली
- **भाव विस्तार वा व्याख्या (३):** ‘विभिन्न धर्म, जात र राष्ट्रियता बोकेर आएका मानिसले बुद्धत्व खोजिरहे झैँ लाग्थ्यो।’
- **पाठगत बोध (४):** अति छोटो उत्तर; ५ अङ्कको सूचीमा दैनिकी छैन
- **निबन्ध लेखन (५):** ‘मैले गरेको शैक्षिक भ्रमण’; १२५ शब्दभन्दा नघटाई

पाठको सार

- **विधा: दैनिकी:** दिनभरिका मुख्य काम, घटना, सिकाइ क्रमैसँग; ‘म’ बाट
- **किन:** बितेको कामको मूल्याङ्कन; अगाडिको बाटो देखाउने **ऐना**; जीवनीको कच्चा सामग्री
- **ढाँचा:** शीर्षक, ठाउँ, मिति, समय; **उठान → वर्णन → अन्त्य**
- **रहेछ (अज्ञात पक्ष):** पहिले थाहा थिएन, अहिले थाहा पाएँ; आफैँले गरेको काम सामान्य भूतमा (पुग्यौँ)
- **लेखक:** उर्मिला परियार, गोरखा, कक्षा ८; हर्मीको महेन्द्रलीला मा.वि.; वि.सं. २०८० वैशाख १५–१७

पहिलो दिन (१५): गोरखा → सौराहा

- नित्यकर्म, योग; ब्यानर टाँगेका तीन बस; आबुखैरेनी → मुग्लिन (मर्स्याङ्दी र त्रिशूलीको सङ्गम) → दक्षिण
- **चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज:** ९५२.६३ वर्ग किमि; विश्व सम्पदा सूचीमा; प्रवेशद्वार सौराहा
  - चितवन
  - पर्सा
  - नवलपरासी
  - मकवानपुर
- राप्ती तरेर जिप सफारी; ‘अलि अलि डर, अलि अलि कुतूहल’; गैँडा आहाल खेल्दै; **पाटेबाघले मृग घिसार्दै** जङ्गल पस्यो (रोमाञ्चक क्षण)
- **ताल:** बिसहजारी, देवी, मुन्डा
- **प्रजनन केन्द्र:** गिद्ध, घडियाल, हात्ती

Science Playground, कादुन्जे, भक्तपुर
https://science-playground.com/learn/grade-8-nepali/shaikshik-bhraman

- साँझ थारू नृत्य
- **गैंडा (२०२१):** नेपालमा ७५२, चितवनमा ६९४; 'एक मात्र निकुञ्ज' होइन, 'सबैभन्दा धेरै'

दोस्रो दिन (१६): सौराहा → लुम्बिनी

- पूर्वपश्चिम राजमार्ग हुँदै; 'शान्तिको उद्गमस्थल'; **धार्मिक सहिष्णुता**को विलक्षण नमुना
- **मायादेवी मन्दिर:** करिब २,६०० वर्षअघि बुद्धको जन्म; भग्नावशेष, बुद्धका पाइला भएको शिला; अखण्ड दीप
- **अशोकस्तम्भ:** ईसापूर्व तेस्रो शताब्दी; शिलालेख बुद्धको जन्मस्थानको सबैभन्दा पुरानो, प्रामाणिक आधार
- **गुम्बा:**
  - चीन
  - जापान
  - बर्मा
  - कोरिया
  - थाइल्यान्ड

तेस्रो दिन (१७): लुम्बिनी → तानसेन → घर

- **पाल्पा:** ढाका कपडा, ढलोटको करुवा; नेवारी शैलीका घर
- **पाल्पा दरबार:** आयताकार, ६३ कोठा, दुई बुर्जा; पुरानै शैलीमा पुनर्निर्माण
- **सङ्ग्रहालय:**
  - सेनवंशी वंशावली, रुद्र सेन, मणि मुकुन्द सेन
  - ढिकी, हलो, जुवा
  - मगर जातिका पहिरन
- **भगवती मन्दिर:** नेपाल–अङ्ग्रेज युद्धमा उजिरसिंह थापाको जितगढ जितको चिनो; जन्माष्टमीमा जाग्राम, नवमीमा जात्रा
- **अमरनारायण मन्दिर:** वि.सं. १८६३, जनरल अमरसिंह थापा
- राति अबेर घर; शिक्षक र विद्यालय व्यवस्थापन समितिलाई धन्यवाद

सन्देश: देशको प्रकृति, धर्म, इतिहास आफ्नै आँखाले हेर्दा सिकिने कुरा कक्षाभन्दा गहिरो

- वन्यजन्तु संरक्षण सबैको जिम्मेवारी
- लुम्बिनीले शान्ति, सहिष्णुता
- दैनिकी लेखे अनुभव हराउँदैन

तत्त्व	यस दैनिकीमा
मिति	सिरानमा मात्र; ठाउँ, समय घटनाभित्रै
घटनाक्रम	बिहान उठेदेखि राति सुतेसम्म समयको क्रममा
जानकारी	क्षेत्रफल, अशोकस्तम्भ, दरबारका कोठा
भाव	'मेरो मुटु ढुकढुक भयो', 'आहा! कस्तो प्राकृतिक जीवन'
टुङ्गो	सफल यात्राको धन्यवाद, सुत्ने तरखर

शब्दार्थ

प्रस्थान / नित्यकर्म: अर्को ठाउँका लागि हिँड्ने काम / दिनदिनै गरिने काम

प्राङ्गण / पथप्रदर्शक: आँगन, चोक / बाटो देखाउने मान्छे

कुतूहल / सराहनीय: उत्सुकता / प्रशंसा गर्न लायक

उद्गम / सहिष्णुता: मुहान / सहनशीलता

विलक्षण / पञ्चशील: अचम्मको / बौद्ध धर्मका मुख्य पाँच नियम

भग्नावशेष / शिलालेख: प्राचीन अवशेष / ढुङ्गा आदिमा कुँदिएको छोटो लेख

क्षितिज / ढलोट: पृथ्वी र आकाश जोडिए जस्तो देखिने ठाउँ / तामा र राङ्को धातु

बुर्जा / वंशावली: माथिल्लो तलाको चारैतिर खुला कोठा / वंशका मानिसको सूची

पुरातात्त्विक / जाग्राम: प्राचीन वस्तुसम्बन्धी / रातभर भजन गर्दै जागा रहने काम

मानसपटल / स्तम्भ: मनको पर्दा / खम्बा

सावधानी / सन्ध्याकालीन: होसियारी / साँझको समयको

परिसर / स्मरण: कुनै ठाउँको वरपरको भाग / सम्झना

- **भनाइ:**
  - चाँजोपाँचो मिलाउनु (तयारी मिलाउनु)
  - आहाल खेल्नु (हिलो पानीमा रमाउनु)
  - रात छिप्पिनु (धेरै अबेर हुनु)
- **मौलिक:**
  - तत्सम (ज्ञान, शरीर)
  - नेपालीमै बनेका
  - तद्भव (घाम, हात)
- **आगन्तुक:** अरू भाषाबाट आएका; नेपालकै भाषाबाट आए पनि आगन्तुक; शब्दकोशका सङ्केत [सं.], [अङ्.], [अ.], [फा.], [नेवा.]

भाषा	शब्द
अङ्ग्रेजी	फोटो, रेडियो, स्कुल
अरबी	अखबार, किताब, गरिब
फारसी	कागज, बजार, जमिन
चिनियाँ	चिया, चाउचाउ
नेवारी	कौसी, डकर्मी, टुँडिखेल
गुरुङ, तामाङ	रोदी; डम्फु सेलो

- **मौलिक (संस्कृतबाट):** अक्षर, ज्ञान, शरीर, शृङ्खला, परीक्षा, ब्रह्माण्ड, वरिष्ठ, समूह, संस्कार
- **मौलिक (अरू):** छिमेकी, राडीपाखी, छ्यामा, बक्खु
- **आगन्तुक:** दुनिया, वकिल (अरबी); पोसाक (फारसी); इन्टरनेट (अङ्ग्रेजी); सुकुल (नेवारी)

व्याकरण: दोहोऱ्याइ

नयाँ व्याकरण छैन; परीक्षामा यस्तै मिश्रित प्रश्न

- **पदवर्ग:** शब्दले गर्ने कामले तोक्छ: मनग्गै आम्दानी (विशेषण), मनग्गै खायो (क्रियायोगी)
- **काल, पक्ष:** पहिले कर्ता (को, कति, आदर, लिङ्ग) → काल → पक्ष

सङ्केत	बनोट	उदाहरण
सामान्य वर्तमान	धातु + छ, छन्	गर्छन्
अज्ञात भूत	धातु + एछ	बनाएछ
अभ्यस्त भूत	धातु + थ्यो	बस्थ्यो
अपूर्ण भविष्यत्	धातु + दै + हुने छ	पुग्दै हुने छिन्
पूर्ण वर्तमान	धातु + एको + छ	सुनाएको छ

परिवर्तन	बदलिने	उदाहरण
आदर	कर्ता, क्रियापद	तँ गइस् → तपाईं जानुभयो
लिङ्ग	नाम, विशेषण, क्रियापद	सानो केटो आयो → सानी केटी आई
वचन	कर्ता, क्रियापद	हामी जान्छौं → म जान्छु
पुरुष	कर्ता, क्रियापद	म जान्छु → ऊ जान्छ
अकरण	क्रियापद	ऊ पढ्छ → ऊ पढ्दैन

- **महिला कर्ताको अकरण:** ऊ हेर्छे → ऊ हेर्दिन; 'म' को हेर्दिनँ (चन्द्रविन्दु)

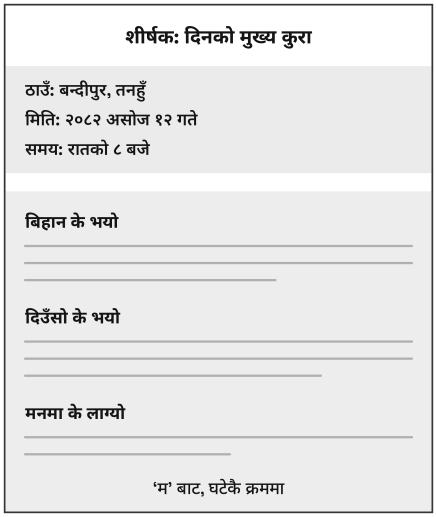
वर्णविन्यास: पञ्चम वर्ण

नियम: नाके आवाज पछिको वर्णको वर्गबाट; ङ, ञ, ण, न, म; तत्सम शब्दका लागि

वर्ग अगाडि	लेखिने	उदाहरण
क, ख, ग, घ	ङ्	कङ्गाल, जङ्घा, शङ्ख
च, छ, ज, झ	ञ्	चञ्चल, निकुञ्ज, लाञ्छना
ट, ठ, ड, ढ	ण्	घण्टा, कण्ठ, चण्डी
त, थ, द, ध	न्	सन्तति, सन्ध्या, सन्देह
प, फ, ब, भ	म्	चम्पा, सम्बन्ध, सम्भव

- **य, र, ल, व, श, ष, स, ह अघि:** शिरबिन्दु: संरक्षण, संसार
- **तद्भव, आगन्तुक:** बोलेअनुसार: झन्डा, घन्टी, मान्छे; घण्टा र घन्टी दुवै शुद्ध

रचना

दैनिकीको ढाँचा: शीर्षक, ठाउँ, मिति, समय, अनि घटेकै क्रममा

दैनिकी:

- ठाउँ, मिति, समय छुट्टै हरफमा
- 'म' बाट, भूत कालमा
- घटेकै क्रममा
- तीन चार मुख्य कुरा मात्र
- के लाग्यो
- के सिक्यो, भोलि के गर्ने

प्रायः हुने गल्ती

✗ दैनिकी भनेको दिनभरिको सूची
✓ मनमा बसेका कुरा छान्ने

✗ नेवारी, तामाङबाट आएका शब्द मौलिक
✓ नेपाली भाषाका लागि आगन्तुक

✗ संरक्षण, संसारमा पञ्चम वर्ण
✓ य, र, ल, व, श, ष, स, ह अघि शिरबिन्दु

✗ ऊ (महिला) हेर्दैन
✓ ऊ हेर्दिन